DOI: https://doi.org/10.59295/DIA.2024.3.06
CZU: 821.135.1-1.09
Orcid ID: 0009-0003-8579-1883

DESPRE UNICITATEA UNUI POET INTERBELIC – G. CĂLINESCU

Iuliana BARNA

Dctor în *Filologie* din anul 2011 și conferențiar universitar la Departamentul de literatură, lingvistică și jurnalism din cadrul Facultății de Litere a Universității „Dunărea de Jos", Galați. Este titulară a cursurilor de *Ideologie politică și impact cultural, Literatura exilului românesc, Dramaturgia românească postbelică*, în cadrul programelor de licență și masterat. A publicat numeroase articole științifice cu implicații inter-, trans- și pluridisciplinare, prezentate la conferințe din țară și străinătate. A participat în calitate de membru și formator în cadrul unor proiecte naționale de cercetare-dezvoltare. A colaborat cu *Academia Română – Institutul de Istorie și Teorie literară* „George Călinescu", implicându-se în programul de cercetare științifică intitulat: *Cronologia vieții literare românești 1948–1965–1989.* Este autoarea cărții „Playing Tag with the Death. The Portrait of a Romanian Provincial", publicată la Lambert Academic Publishing, 2020 și coautoare la volumele: „Cronologia vieții literare românești. Perioada postbelică 1965", „Cronologia vieții literare românești. Perioada postbelică 1963–1964", (Editura Muzeul Național al Literaturii Române, 2017, 2012), „Metodica activităților instructiv-educative din grădiniță", (Editura Didactică și Pedagogică, R.A, 2017), „Tactul pedagogic și tactul social", (Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 2011), „Psihopedagogia jocului", (Editura Fundației Universitare „Dunărea de Jos", 2006), „Îndrumar metodic pentru practică pedagogică", (Editura Fundației Universitare „Dunărea de Jos", 2006). Domenii de competență: filologie, teologie, didactică, educație timpurie, educație integrată, educație psihomotorie.

Despre unicitatea unui poet interbelic – G. Călinescu

Rezumat. George Călinescu, personalitate marcantă și polivalentă a culturii naționale, deopotrivă savant și romancier, poet și istoric literar, dramaturg și ziarist, critic literar și profesor, moralist și reporter, construiește abil și livresc universul poetic, în care el, scriitorul, alimentat de vibrația geniului creator, devine personajul unui joc liric autentic. Miza demersului nostru, care se vrea a fi recuperator, constă în readucerea în actualitate a textelor lirice călinesciene, în vederea evidențierii valorilor estetice și expresive ale conținutului tematic. Totodată, în prezentul studiu, vom analiza aplicativ și minuțios „poezia unui cărturar" care „doarme cu capu-n carte" (Nicolae Manolescu), și care, în adâncimea abisală a contemplării umane, teoretizează viața în care personajul principal, Omul, apare sub înfățișarea unui demiurg, stăpânitor al cerului și al pământului, impetuos și solitar, „iscusită, înaltă făptură" care se pierde prin „roua fînеții", prin „trifoiul dimineții", în „parfumata livadă", în „valea adâncă/ cu bușteni de brad". În poezie se remarcă mai ales potențialul intelectual, hermeneutic, didactic al scriitorului G. Călinescu, în detrimentul celui artistic.

Cuvinte-cheie: poezie, *Lauda lucrurilor*, poet cărturar, joc literar, structură didactică, temă.

On the uniqueness of an interwar poet – G. Călinescu

Abstract. G. Călinescu, an outstanding and polyvalent personality of our national culture, at the same time a scholar and a novelist, a poet and a literary historian, a playwright and a journalist, a literary critic and a teacher, a moralist and a reporter, skilfully constructs the poetic universe, in which he, the writer, fuelled by the vibration of creative genius, becomes the character of an authentic lyrical game. Our retrieving endeavour aims to bring Călinescu's lyrical texts back into the limelight to highlight the aesthetic and expressive values of their thematic content. At the same time, this study will meticulously investigate "the poetry of a scholar" who "rests with his head lain on a book" (Nicolae Manolescu), and who, in the abyssal depth of human contemplation, theorises the life in which the main character, Man, appears under the guise of a demiurge, ruler of heaven and earth, impetuous and solitary, "a skilful, tall creature" who loses himself in the "dew of the hay", in the "morning clover", in the "sweet-scented orchard", in the "deep valley / with fir tree logs". In poetry, the writer Călinescu's intellectual, hermeneutic and pedagogical potential takes over to the detriment of the artistic dimension.

Keywords: *Lauda lucrurilor [In Praise of Things]*, poet-scholar, lyrical game, didactic structure, literary theme.

Istoric și critic literar, poet și dramaturg, romancier de primă mărime, G. Călinescu, scriitor polivalent, spirit enciclopedic, se singularizează de ceilalți literați ai timpului său, prin intuiția critică, prin subtilitate, prin mecanismul asociativ și prin simțul pentru nuanțe. Intelectualismul contemplativ este reflectat intens în poemul „Contraste", unde se autodefinește ca o figură plină de contraste și ambivalențe:

„În viață am fost plin de contraste,
Cu zile albe sau nefaste.
Am fost centaur în poieni
Și o șopârlă-n buruieni,
O sepie stropind cu tuș,
Un alb pe mare, pescăruș,
Ostaș purtând sabia grea,
Curtean în mână c-o lalea,
Suav ca îngerii din rai,
Războinic ca un samurai,
Un sfânt Francisc smerit sub glugă,
Attila neclintit la rugă, (...)
Nebun ca neamul lui Atrid,
Poet ca regele David" [1, p. 229].

Frecventând cenaclul *Sburătorul,* în decembrie 1926, Călinescu debutează în „Universul literar" cu poezia *Nova mihi apparuit Beatrix*, o interpretare cuceritoare cu vădite influențe barbiliene, ce pare a fi un moment revivifiat din *Divina Comedie*, un act liric care transmite fiorul spaimei apocaliptice:

„Ca un arhanghel falnic strălucitor la față/ ce pâlpâe 'ntre noapte și între dimineață/ învești mântat în aripi de fulgere și pară,/ oprindu-se la mine surâse fără vină: ci grei de dulce spaimă genunchi-mi se plecară,/ iar pleoapele-mi căzură uimite de lumină" [2].

Multiplele ipostaze călinesciene exprimă, în fapt, personalitatea unui scriitor rafinat, care dă dovadă de maturitate intelectuală, fiind considerat de critica vremii *„poetul-cărturar" cu tehnică erudită.*

Călinescu combină rigoarea intelectuală cu expresia artistică, ridicând obiectele comune la nivel metafizic sau simbolic, printr-un joc liric erudit. *Călinescu nu spune ceea ce simte, ci simte ceea ce gândește* [3]. În oglindă se reflectă imaginea unui poet romantic, cu vestimentație adecvată și atitudine exaltică.

În *Laudă lucrurilor*, poetul intelectual algoritmizează obiectele banale, le dă sens, apelând la simboluri mitologice, cosmice, menite să dea amplitudine temei abordate. Călinescu manifestă în poezie mai mult o precizie hermeneutică și didactică, și nu se pierde în creativitatea artistică pură. Versurile lui Călinescu sunt ipoteze. „În plan înalt, spunea Călinescu, critica e alături de poezie. Pentru el, *critica* a fost adevărata poezie; o transfigurare a realului, o victorie a subiectului asupra obiectului, a sensibilului asupra materiei. Critica este poezia lui Călinescu, poezia – doar o formă succedanee de critică a universului" [3].

Lirica lui Călinescu poate fi privită ca un joc literar, uneori ironic, unde el însuși joacă un rol, fără să-și investească emoțiile în mod autentic în versuri. Astfel, în actul artistic, poetul poartă o „mască", iar textul liric pare a fi mai mult o transpunere intelectuală a sinelui, și mai puțin surprinde esența unei trăiri profunde. În acest sens, elocvent este modul în care Călinescu tratează lucrurile simple în poeziile *Patul* sau *Fotoliile*, în care el însuși devine un personaj ce coexistă cu aceste obiecte într-un mod liric, jucăuș, dar și introspectiv: „Cînd ceasul bate-un număr,/ Iar eu ca-ntr-un sicriu/ În pat mă-ntind, pe umăr/ Cu-al nopții anteriu, ...";/ „Trăiesc nedespărțit de cinci fotolii, / Surori ce m-au urmat din casă-n casă,/ Păzindu-mă cu mină credincioasă,/ Și suferind de soare și de molii." [4, pp. 20-22]. Deși, criticul si teoreticianul Călinescu eludează ideea artei ca joc, în poezia sa, în mod explicit, poetul o ilustrează prin melanjul de *„flirturi sau elixiruri rare*".

Lucrurile sunt pentru Călinescu un pretext pentru a-și etala virtuozitatea poetică, expusă, desigur, printr-o modestie ludică, ca în versurile adresate cititorului: „Nu-ți dăruiesc aici decât niște poeme/ Din cele mai modeste,/ Statui abia-ncepute, alegorii, embleme/ Rămase fără țeste" [5]. Scriitorul nu doar creează poezii, ci și teoretizează asupra vieții. Umanist rafinat, G. Călinescu construiește cu măiestrie universul

liric, în care EL, omul, este reprezentat ca un demiurg – stăpânitor al cerului și al pământui („Iscusită, înaltă făptură/ E omul ce-n laț prinde vîntul,/ Și care pe soare sau bură/ Cu plugul ară pămîntul"). Călinescu nu oferă doar o reflexie asupra obiectelor, ci se folosește de acestea pentru a contempla umanitatea și locul omului în univers. Omul este simultan un stăpân și un observator modest al naturii, fără să își depășească cu adevărat condiția umană limitată.

Într-o perioadă când literatura proletcultistă era în floare, când scriitura favoriza programul ideologic al realismului socialist, prin mesajul literar și artistic, Călinescu reușește să creeze o poezie neangajată politic, ironizând însă subtil ipocrizia și oportunismul. Poemele călinesciene nu slăvesc „omul nou" sau creația din fabrici și uzine. În lirica sa, lucrurile obișnuite, natura și mai ales cosmosul, plin de fenomene naturale fascinante, par a fi în rezonanță organică cu poetul:

„Tot Universul nu este
Decât joc de mari curcubeie,
În scripetul lumii celeste
Eu sunt așezat pe-o scânteie.
Ce este-n planetele șapte
Se-ascunde în elemente,
Bolta e stropita cu lapte,
În lapte-s de stele fragmente.
Cerescul așezământ
Are un infinit consonant,
Diamante găsești în pământ,
Pământu-i pe cer diamant" [5].

Avântul prea impetuos al creatorului de cuvinte se pierde în imaginarul poetic călinescian, în universul liric conturat în jurul ideii de lumină, în care se naște în mod *translucid, incandescent și strălfulgerător* inspirația, așa cum se poate observa în poezia *Călimara* [6]:

„Cerneala mea e o esență rară
Bătând în purpură și auriu,
O apă vie într-o călimară,
Fierbând atunci când scriu. (...)
Caietul alb se umple de scântei
Și joc de aritifiții.
Un curcubeu de flăcări se ridică
Țâșnind în fire ca dintr-o cișmea
Făcută din cleștar și majolică,
Stropind pe fruntea mea" [4].

Criticul Alex Ștefănescu definește volumul *Laudă lucrurilor* drept un „manual practic de poezie", în fapt, este o afirmație care subliniază latura didactică a poeziilor, dar și rafinamentul intelectual prin care autorul își construiește lirismul.

Călinescu reacționa la referințele altora asupra poeziei sale [7], prin urmare, dacă în proză și critică era lucid, cu spirit autoanalitic, în cazul versurilor, deși scrie cu un aer ușor ironic, manifestă incapacitate autocritică. Fiind un creator de factură predominant obiectivă, puținele referințe concludente asupra poeziei sale sunt așteptate de la marii teoreticieni ai vremii: „pe mine nu mă interesa decât părerea a doi oameni din România: G. Ibrăileanu și Eugen Lovinescu. De verdictul lor depindea întreaga carieră a mea și încrederea în mine. Credeam atât de mult în absolutul judecății critice, încât o vorbă spusă de Ibrăileanu ori Lovinescu însemna pentru mine o sentință […] S-a întâmplat însă că, atunci când am venit eu, criticii în vârstă să nu mai scrie, și n-avea cine să-mi spuie de trebuie să-ncep ori nu" [8, p. 43].

Lipsa confirmării critice a determinat renunțarea la poezie: „atunci am renunțat la scris și renunțarea aceasta se cheamă critică" [9]. Totuși, tentația poeziei va rămâne sub diverse forme, pentru că el, poetul G. Călinescu, se joacă cu scriitura pentru a prinde în ea sensul lumii.

Poezia sa se remarcă printr-un echilibru delicat între erudiție și umor fin, prin transformarea lucrurilor simple în pretexte pentru reflecții complexe și ironii subtile, prin discursul liric de mare vitalitate artistică [6, p. 361].

G. Călinescu rămâne un poet unic prin caracterul său cerebral și distanțat afectiv, întrucât inomabilul sau inefabilul este exclus în poezia sa, prin mobilitatea inteligenței, dar și prin meta – jocul liric regizat cu virtuozitate tehnică și interpretat de un excepțional *poeta artifex* [9].

Note și referințe bibliografice:

1. Călinescu, G. *Opere 2. Poezii*. București: Editura pentru literatură, 1965, p. 229.

2. Disponibil pe URL: https://poetii-nostri.ro/george-calinescu-nova-mihi-apparuit-beatrix---i-poezie-id-19118/2024.

3. Pruteanu, George. *Feldeinta calinesciana,* Disponibil pe URL: https://georgepruteanu.ro/202eseuri/feldeinta-TOT.htm, accesat la data de 20. 10.

4. Călinescu, G. *Poezii. Teatru. Nuvele*. București: Editura Minerva. 1986, p. 22

5. România literară, nr. 50/2022, Disponibil pe URL: https://romanialiterara.com/2022/12/liviu-capsa-lucrurile-si-obiectele-din-versurile-lui-g-calinescu-si-petre-stoica/ , accesat la data de 15.10.2024.

6. Pătrașcu, Dan. *Some Considerations About G. Călinescu's Poetry*. În: Iulian Boldea (Editor) – Literature, Discourses and the Power of Multicultural Dialogue. Tîrgu Mureș: Arhipelag XXI Press, 2017, p. 361.

7. Micu, Dumitru, *G. Calinescu. Intre Apollo si Dionysos*, Editura Minerva, 1979.

8. *De vorbă cu G. Călinescu,* apud Bălu, Ion, *G. Călinescu – eseu despre etapele creației,* Editura Cartea Românească, 1970, p. 43.

9. https://gorjeanul.ro/la-un-semicentenar-de-la-trecerea-in-nefiinta-a-lui-george-calinescu-culmi-de-viata-george-calinescu

